

ПРАГМАТИКА

*Світлана Алексенко***Соціолінгвістичні, функціональні та комунікативно-прагматичні ознаки висловлювань-вибачень (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ)**

Мовленнєві одиниці вибачення як частина будь-якого національно-специфічного етикету є детермінованими певною культурою. Д. Хаймс [10, 4] зазначав, що культурні цінності та переконання, соціальні інститути та їх форми, ролі та особистості, історія суспільства можуть бути вивчені у їхньому відбитку на мовленнєвих моделях. Систематичне дослідження мовленнєвих актів надає важливу інформацію про культуру будь-якого суспільства. Висловлювання-вибачення вживаються і функціонують за певними правилами ритуалізованої поведінки людини, що відбивають суттєві для даворо- суспільства соціальні критерії та норми. Очевидно, що представники певної культури вибачаються за порушення тих соціальних норм, що закріплені і мають певну вагу у їхньому суспільстві.

Поняття “вибачення”, “ввічливість” і “культура” тісно взаємозв’язані. Ш. Блам-Калка зауважує, що “системи ввічливості виявляють культурологічно відфільтровану інтерпретацію взаємодії” [7, 270]. Ввічливість взагалі є метапрагматичним концептом. Для того, щоб адекватно та цілісно осягнути це поняття, треба зіставити різні етнічні уявлення про нього [12, 1055]. У процесі міжкультурного порівняння антропологи дійшли висновку, що міжкультурні відмінності ведуть у багатьох випадках до непорозуміння представників різних культур. Наприклад, для представника західноєвропейської та північноамериканської культур неввічливою є поведінка, коли людина запізнюється на призначений час більше, ніж на 15 хвилин. Таке запізнення вимагає вибачення разом із докладним виправданням. Для порівняння, в єгипетській культурі тільки слуги повинні приходити вчасно, а для людей рівного рангу поняття “вчасно” означає “на годину пізніше”. Отже, єгиптянин не буде вважати себе повинним вибачатися за запізнення на годину, така поведінка є для нього прийнятною соціальною нормою, що вказує на його високий статус у суспільстві. Якщо не знати таких міжкультурних розбіжностей, можна опинитися у ситуації непорозуміння і навіть комунікативного конфлікту. Вивченням соціальної і лінгвістичної природи вибачень займалися багато вітчизняних і закордонних вчених [2; 3; 6; 8; 9; 11; 12]. Дослідниця комунікативно-семантичної природи висловлювань-вибачень С.В. Цюра [3, 36] визначає мовленнєві акти цього типу як “комунікативні одиниці, пов’язані із соціальними нормами поведінки у певних типових ситуаціях спілкування, що вказують на доброзичливе ставлення до співбесідника та надають можливість підтримувати контакт у необхідній тональності”. Б. Фрейзер [8, 261] виділяє усвідомлення мовцем своєї вини як необхідну умову для вибачення. Ш. Блам-Калка і Е. Олштайн вважають, що вибачення — це “мовленнєвий акт, що мислиться для впровадження підтримки слухачеві, який фактично зазнав шкідливого впливу у формі слова або дії мовця” [6, 156]. Дж. Холмс вбачає основну функцію вибачень у “спробі загладити образу, за яку мовець бере на себе відповідальність, і у відновленні рівноваги між мовцем та слухачем” [9, 364]. Зазначимо, що мовець може брати відповідальність не лише за ту образу, яку заподіяв іншому він сам, а й за ту, котру спричинив хтось інший (у більшості випадків цим “іншим” виступає дитина чи тварина мовця).

Модель основних мовленнєвих стратегій апологетичної поведінки була запропонована Е. Олштайном та А. Когеном [11]. Перша стратегія вказує на ілокутивну силу висловлень-вибачень. Під цю категорію вибачень підпадають стереотипні конвенціоналізовані етикетні формули вибачення, які можна описати як прямі мовленнєві акти (експресиви). Першу мовленнєву стратегію можна “розбити” на три групи:

1) Висловлення жаю: *I'm sorry ... **Sorry to interrupt you, darling, but I think the baby is crying*** (Soars, 44). ***Oh, I'm very sorry to hear that. What was wrong?*** (цит. за: Hartley, Viney 1996, Unit 76);

2) Запропонування своїх вибачень: *I apologize for..., I offer my apology for ...*
— Did you get home all right?
*— Yes, thanks, **but I just wanted to apologize for the last night*** (цит. за: Hartley, Viney 1994, Unit 76);

3) Прохання про вибачення: *Excuse me ..., Forgive me ..., Pardon me.*
*— Oh, **I beg your pardon. I didn't know this seat was occupied. I'll move.***
— That's all right. I'm leaving anyway (Wall, 166).
I hope you'll forgive me for not typing my paper, Professor. I'm afraid I don't own a typewriter (Wall, 167).

Друга мовленнєва стратегія поведінки вибачення охоплює пояснення причин завданої слухачеві шкоди (найчастіше такими причинами виступають будь-які зовнішні пом'якшуючі обставини, “об’єктивні” причини порушення психологічної рівноваги між комунікантами):

*— Sorry we are late, Mike, **but I got held up by the traffic.***

— Well, you are here now anyway (Abbs et al. 1975, Unit 2).

Третя мовленнєва стратегія апологетичної поведінки виражається у прийнятті мовцем відповідальності за ту образу, що він завдав слухачеві. Воно відбивається у таких семантичних моделях:

1) Експліцитне самозасудження:
*Yes, ma'am. **That was my mistake and I hope you'll forgive me*** (Wall, 169); ***It was so silly of me to put the cup on the floor*** (цит. за: Hartley, Viney 1994, Unit 31);

2) Вираження відсутності наміру образити:

— Well, there is a queue, you know.

*— Is there? **Sorry... I didn't mean to push in*** (цит. за: Hartley, Viney 1994, Unit 31);

3) Вираження мовцем своєї незграбності:

*— Good afternoon, Sharon, **Late again?***

*— Oh, yes. **I'm ever so sorry. I couldn't find a parking place*** (цит. за: Hartley, Viney 1994, Unit 31);

4) Признання звинувачень мовця виправданими: ***You are right. I'm sorry. I know I've let you down I don't deserve to have a teacher like you. I really am dreadfully sorry*** (Guy, 58);

a) Заперечування відповідальності:

— Where is the driver of the vehicle?

*— I'm here. **But it wasn't my fault! She came out suddenly I couldn't stop on time*** (Abbs et al. 1975, Unit 5);

b) Звинувачення мовця:

Hold on, Glim! It's not all my fault now, is it? You haven't exactly backed me up. I mean, I had no real incentive to sell your goods (Cotton, McGrath, 94).

Така мовленнєва стратегія поведінки вибачення є досить парадоксальною, бо в наявності протиріччя між лексико-семантичною поверхневою структурою та ілокутивною силою висловлювання.

Четвертою мовленнєвою стратегією висловлювань-вибачень є запропонування компенсації або залягодження негативних наслідків своєї дії:

Oh! Excuse me, sir. I'm sorry I'm so clumsy! I'll set something to clean your jacket right away (Wall, 166); ***Oh, dear! I'm sorry. I'll just see if I've got another pair for you*** (Soars, 44).

Обіцянка про утримання від майбутніх помилок з боку мовця становить п'яту мовленнєву стратегію поведінки вибачення: ***I really am sorry he 's caused so much trouble lately.***

I promise it won't happen again" (Wall, 165). "*Well, I really do apologize. I'll try to be quieter from now on*" (Wall, 168).

Можна зробити висновок, що при вибаченні мовці підсвідомо звертаються до обмеженої кількості мовленнєвих стратегій. Вибір і остаточна лінгвістична реалізація цих стратегій зумовлені контекстуально і культурологічно.

В англійській мові домінуючу позицію серед висловлювань-вибачень займає вираження жалю, тому класична теорія мовленнєвих актів отожднює вибачення з цією емоцією. Зазначимо, що якщо мовець користується першою мовленнєвою стратегією апологетичної поведінки, тобто вживає одну із стереотипних частовживаних апологетичних формул, то він виражає своє вибачення експліцитно. Усі інші стратегії апологетичного мовлення постають як стратегії імпліцитного вираження вибачення, коли висловлення жалю та прохання про вибачення лише маються на думці, але не вимовляються, і повинні бути зрозумілі співбесідником із ситуації. Головним фактором, що сприяє правильній інтерпретації непрямих висловлень, є контекст, під яким ми розуміємо всю розмаїтість явищ, які супроводжують вербальну комунікацію, починаючи з чинників конкретної ситуації і закінчуючи сукупністю культурних та соціальних умов певного суспільства.

Тепер розглянемо висловлювання-вибачення за їх найістотнішими ознаками: функцією, логіко-змістовною структурою та ситуацією актуалізації.

За функцією в мовленнєвій комунікації вибачення можна поділити на ті, що: 1) забезпечують відшкодування за образу; 2) відновлюють рівновагу і гармонію у стосунках комунікантів; 3) підтримують позитивну тональність спілкування. Але зазначені функції аж ніяк не вичерпують весь арсенал функцій, які реалізуються апологетичними конструкціями. Дж. Холмс вважає, що вибачення можуть бути бівалентними та полівалентними мовленнєвими актами, що виражають більше, ніж одну прагматичну інтенцію [9, 365]. Так, висловлювання, що виражають жаль за образу, слугують визнанням провини мовця перед слухачем, тобто існує безліч ситуацій, коли слухач дізнається про образу через вибачення мовця за неї. Висловлення-вибачення можуть реалізовувати функцію повідомлення поганих новин:

— *Oh, dear, I'm afraid I've broken the cap of a bottle!*"

— *Never mind, at least it's open now*" (Holmes, 365).

Три основні функції, згадані вище, можуть реалізовуватися різноманітними лексико-семантичними і синтаксичними засобами. Перша і друга функція тісно взаємозв'язані. Їхнє розмежування є виправданим тоді, коли ми досліджуємо вибачення у ситуаціях, де відносини між комунікантами є офіційними. В таких випадках висловлювання-вибачення відшкодовують образу, але не обов'язково відновлюють гармонію у стосунках: "*I'm sorry, there is no way I can break this news to you gently I'm afraid we have decided to terminate our contract with you*" (Cotton, McGrath, 94). У наведеному прикладі президент компанії вибачається перед своїм агентом у справах збуту, забезпечуючи відшкодування за образу, але про гармонію у стосунках тут не йдеться. З іншого боку, зазначені вище дві функції розмежовувати недоцільно тоді, коли психологічні відносини комунікантів дружні або інтимні. Безсумнівно, що за таких умов при забезпеченні відшкодування за образу відновлюється рівновага і гармонія у стосунках комунікантів: "*Excuse me for not waiting for you. honey, but I didn't know how long you 'd be, and I was starving*" (Wall, 165).

Переважає більшість стереотипних апологетичних висловлювань, таких як *Excuse me* при зверненні та *I'm sorry* у якості ретроспективної реакції на вияви невдоволення співрозмовника реалізують функцію підтримання позитивної тональності спілкування.

Оскільки формули *I'm sorry* та *Excuse me* дуже ритуалізовані в англійському суспільстві, вони найшвидше за усі апологетичні конструкції асоціюються з "етикетними", становлять центральну частину (центр) функціонально-семантичного поля апологетичності і є найкомунікативнішими, бо сприяють швидкому налагодженню контакту із співрозмовником.

При аналізі логіко-змістовної структури висловлювань-вибачень зацентруємо увагу на прагматичній настанові та комунікативному типі висловлювань з інтенцією вибачення. На нашу думку, можна зупинитися на такій загальній диференціації апологетичних висловлювань за їх прагматичною настановою:

1) Вибачення як акт власне вибачення за дію чи слова, що образили адресата, або за очікувані неприємні для адресата (у розумінні мовця) слова чи дію:

- *I think my change is wrong!*
 — *Are you sure? Let me see. Oh, yes ... you need another 50 p.*
 — *Yes, that's right.*
 — *I'm terribly sorry.*
 — *That's OK*“ (цит. за: Hartley, Viney 1995, Unit 43).

2) Вибачення як акт звертання. У цьому випадку мовцями використовуються такі конструкції як *Excuse me* та *I beg your pardon* (офіційний варіант), що у більшості випадків слугують суто для привернення уваги слухача: “*Excuse me, can you give me some more information?*” (Хейз и др., 32).

- *Excuse me. (Louder) Excuse me.*
 — *Yes?*
 — *Can I park here?*” (Хейз и др., 47).

3) Вибачення як акт заборони / відмови:

- “*Sorry. It's just not possible to do that*” (Cotton, McGrath. 95).

4) Вибачення як акт вираження жалю:

- *Have you got this size, but in blue?*
 — *I'm very sorry, madam. We haven't got them in blue*” (Хейз и др., 155);

5) Вибачення як акт обіцяння:

- *Be more prudent next time.*
 — *Yes, sir. I won't wait till the last minute next time. I'm sorry*” (Wall, 167).

6) Вибачення як акт виправдовування:

- *Ouch! That's my foot!*
 — *Oh I'm sorry. I wasn't looking — where I was going*” (Soars, 125).

Певна прагматична ціль може бути досягнута за умов використання однієї або кількох мовленнєвих стратегій апологетичної поведінки. Так, наприклад, уживаючи другу (пояснення ненавмисності заподіяної образи) та четверту (прийняття відповідальності за образу) мовленнєві стратегії, мовець реалізує прагматичну настанову виправдовування. П'ята мовленнєва стратегія апологетичної поведінки (обіцянка про утримання від майбутніх помилок) надає можливість виразити обіцяння. Іншими словами, типи апологетичних конструкцій за їх прагматичною настановою чітко корелюють із логіко-змістовною структурою висловлювань і, звичайно, із ситуацією їх актуалізації.

За комунікативним типом речення апологетичні конструкції можна поділити на директивні, констатуючі та інтерогативні. С.В. Цюра [3, 39] пропонує виділяти директивно-констатуючі конструкції *I beg your pardon, I apologize*. До групи директивних входять конструкції *Excuse me, Forgive me, Pardon me* та їх синтагматично розширені варіанти:

- “*Pardon me, please, for stepping on your foot*”; “*Excuse me for being late*” (Wall, 163).

Констатуючі вибачення більш зорієнтовані на інформацію про стан мовця: *I'm sorry; I feel sorry; I was unbearable*. В інтерогативних апологетичних конструкціях граматико-семантичне і комунікативно-прагматичне значення не збігаються. Питальна граматична форма вживається для вираження пом'якшення прохання простити: “*Darling, will you forgive me for snapping at you on the phone this morning?*” (Wall, 162). Такі конструкції є полуімпліцитними непрямими висловленнями, що реалізують функцію експресива, а не реквестива.

Після огляду функцій та логіко-змістовної структури висловлень-вибачень перейдемо до розгляду ситуацій актуалізації висловлювань зазначеного типу.

Можна припустити, що апологетичні висловлювання як символи піклування про заподіяні прикросі чи порушену свободу дій адресата найвірогідніше за усе вживаються у ситуаціях спілкування комунікантів з нерівним соціальним статусом, причому вектор спрямованості вибачень направлений від нижчого до вищого за рангом. Але розподіл вживання вибачень по соціальних ролях комунікантів залежить від особистого розуміння останніх релевантності застосування мовленнєвих стратегій ввічливості взагалі і вибачення зокрема. Ті контексти, типи відносин та види образ, що стимулюють до вибачення, відрізняються у розумінні носіїв різних соціальних характеристик (маються на увазі постійні соціальні

характеристики: вік, стать, рівень освіти, соціальний статус / професія, сімейний стан. людини). Ролі, що пов'язані із постійними соціальними характеристиками, відбиваються на особистісних якостях та мовленнєвій поведінці мовців. Не можна відмежувати лише одну соціальну характеристику, яка впливала б на вибір того чи іншого варіанту мовленнєвих реалізацій. Цей вибір проходить під впливом цілого комплексу екстралінгвістичних параметрів. Однак, найбільш релевантним з точки зору контрастного вживання лінгвістичних засобів є фактор рівноправності — нерівноправності соціальних статусів комунікантів [4, 140; 5, 98-99]. Різниця за статтю лінгвістичне релевантна не сама по собі, а лише в поєднанні з іншими соціальними ознаками [1, 49].

Виходячи з цих даних, ми вважаємо за доцільне розмежувати такі прагма-комунікативні види висловлювань-вибачень:

1) За ситуацією актуалізації: офіційні і неофіційні. Так, висловлення начальником жалю з приводу заборони підлеглому користуватися службовим телефоном в особистих справах є прикладом офіційного висловлювання-вибачення:

John, I understand you've made a number of personal overseas calls during the past week on the office phone. I'm sorry, but it'll have to stop, OK? (Bamard, Cady, 50).

Важливими чинниками, які сприяють диференціації вибачень за ситуацією актуалізації, є лексико-семантичні, граматичні та інтонаційні мовленнєві засоби. Так, неофіційний характер вибачень відбивається на граматичному рівні у досить щільному синтагматичному членуванні висловлювання та у вживанні інверсивного порядку слів. виправдовування одного з двох незнайомих, що стоять у черзі, слугує прикладом неофіційного вибачення:

— *Hey, you!*

— *Are you talking to me?*

— *Yeah, you. What do you think you are doing?*

— *I'm just waiting/or the bus,*

— *Can't you see there 's a line ?*

— *Oh, there is? I'm sorry! I didn't mean to cut. I didn't realise there was a line* (Hartley, Viney 1996, Unit 31).

2) За ступенем емоційної забарвленості висловлювання-вибачення поділяються на емоційно-експресивні, емоційно-забарвлені та емоційно-нейтральні. Прагматична настанова апологетичних висловлювань може бути виражена з будь-яким ступенем емоційної напруги. Емоції виражаються комплексно, за допомогою різноманітних засобів лексичного, граматичного чи фонетичного рівнів. В окремих випадках можливе переважання засобів певного рівня. Врахування ситуації спілкування, індивідуальних психологічних характеристик мовця та усвідомлення ним своєї вини перед слухачем, дають різний ступінь емоційної насиченості висловлювань-вибачень. Про наростання емоційної виразності свідчать вигуки, переривання граматичної структури, активне пояснення причин провини, переконання у ненавмисності скоєного. Наведемо приклади висловлювань-вибачень, вимовлених із різним ступенем емоційної напруги.

Емоційно-експресивне висловлення-вибачення:

“— *Perhaps I'd better explain. I represent a very large textile group. We've got plants in most of the major cities on the East Coast, So our buying requirements are considerable.*

— *I'm sorry, I wasn't aware ofthat! I mean I didn't realize you were that big!*” (Cotton, McGrath, 32);

Емоційно-забарвлене:

“— *Are you OK?*

— *Yes, I'm all right, but what about my car?*

— *There's not too much damage.*

— *What! Just look at it! I only bought it last week. You shouldn't have been going so fast.*

— *Well, I'm sorry, but it wasn't my fault*” (цит. за: Hartley, Viney 1994, Unit 31).

Емоційно-нейтральне:

“— *Hello. This is Tom Piper here. Is Mary there? Hang on a minute. I'll see.*

— *OK.*

— *Hello. I'm sorry, but Mary's out*” (цит. за Hartley, Viney 1995, Unit 59).

3) За вектором спрямованості висловлювань-вибачень (іншими словами, за соціальним статусом адресата): а) вибачення, що адресовані вищому за рангом; б) вибачення, що адресовані рівному за рангом; в) вибачення, що адресовані нижчому за рангом.

Викладене дозволяє вважати, що сформована класифікація функціональних та комунікативно-прагматичних ознак апологетичних висловлювань як елемент теоретичного знання, у якій за основні критерії систематизації обрані функція, логіко-змістова структура та мовленнєва ситуація актуалізації, є раціональною у процесі проведення експериментально-фонетичного дослідження з метою встановлення ролі просодичних засобів у диференціації прагма-комунікативних типів висловлювань-вибачень у різних ситуаціях спілкування.

Література

1. Крысин Л.П. Речевое общение и социальные роли говорящих // Социально-лингвистические исследования. — М.: Наука, 1976. — С. 42-52.
2. Формановская Н.И. Русский речевой этикет: лингвистический и методический аспекты. — М.: Русский язык, 1987. — 157 с.
3. Цюра С.В. Коммуникативно-семантические особенности высказываний-извинений (на материале английского языка 14-20 вв.): Дис. ... канд. филол. наук. — Киев, 1990. — 191 с.
4. Шевченко Т.И. Экстралингвистическая ситуация, социальные роли и интонация // Фонетика и психология спонтанной речи: Межвуз. сб. науч. тр. — Иваново: Ив. гос. ун-т, 1984. — С. 134-141.
5. Шевченко Т.И. Взаимодействие социального и индивидуального в мелодике речи // Проблемы супrasegmentной фонетики: Сб. науч. тр. Московск. гос. пед. ин-та иностр. яз., 1985. — Вып. 248. — С. 96-105.
6. Blum-Kulka Sh., Olshtain E. Cross-cultural pragmatics: Requests and apologies. — Norwood, NJ: Ablex, 1989.
7. Blum-Kulka Sh. The metapragmatics of politeness in Israeli Society // Politeness in Language. Studies in its history, theory and practice. — Berlin: Mouton de Gruyter, 1992. — P. 255-280.
8. Fraser B. On apologizing // Conversational Routine. — The Hague: Mouton, 1981. — P. 69-91.
9. Holmes J. Sex differences and apologies: One aspect of communicative competence // Readings on second language acquisition. — Englewood Cliffs NJ: Prentice Hall Regents, 1995. — P. 362-385.
10. Hymes D. Foundations in sociolinguistics. — L.: Tavistock, 1977.
11. Olshtain E., Cohen A. Apology: A speech-act set // Sociolinguistics and language acquisition. — Rowley, MA: Newbury House, 1983.
12. Suszczyńska M. Apologizing in English, Polish and Hungarian: Different languages, different strategies // Journal of pragmatics. — 1999. — Vol. 31. — No. 8. — P. 1053-1064.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Ступин Л.П., Игнатъев К.С. Современный английский речевой этикет. — Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1980.
2. Хейз и др., Хейз С., Линтон Р., Игнатова М.В. Лингафонный курс английского языка. — Минск: ДСК, 1999. — 237 с.
3. Barnard R., Cady J. Business Venture 2. — Oxford: Oxford Univ. Press, 1993. — 112 p.
4. Cotton D., McGrath A. Spoken English for International Business. — Surrey: Nelson House, 1991.
5. Guy W. The Heinemann English Wordbuilder. — Oxford: Macmillan Publishers Ltd., 1998.
6. Hartley B., Viney P. Streamline English. Destinations (for intermediate students). — Oxford: Oxford Univ. Press., 1994.
7. Hartley B., Viney P. Streamline English. Departures (for beginners). — Oxford: Oxford Univ. Press., 1995.
8. Hartley B., Viney P. New American Streamline. Destinations (for pre-intermediate students). — Oxford: Oxford Univ. Press, 1996.
9. Hartley B., Viney P. Streamline English. Connections (for pre-intermediate students). — Oxford: Oxford Univ. Press., 1996.
10. Soars J., Soars L. New Headway. — Oxford: Oxford Univ. Press., 1997.
11. Wall A.P. Say it naturally. — North Carolina: Harcourt Brace Jovanovich Publishers., 1987.

Svitlana Aleksenko. Sociolinguistic, Functional and Communicative-Pragmatic Features of the Utterances-Apologies (on the Basis of the English Dialogue Speech). The article highlights apologies from the viewpoint of their relation to the metapragmatic concept of "politeness", their main verbal strategies, functions, logic-and-pithy structure and situations of actualization. According to their pragmatic aim apologies rigidly correlate with the logic-and-pithy structure and speech situation. Types of contexts, interlocutors' relations and offences that prompt apologies are different in the eyes of the people with diverse social characteristics. The degree of the apologies emotional tension depends on the speaker's psychological traits and the comprehension of his guilt.

Андрій Кривий

Лінії аргументації та лінгвістичні засоби заперечення в науковому дискурсі

Явище аргументації набагато ширше та детальніше досліджено в академічному дискурсі у порівнянні з іншими видами аргументативного дискурсу. Власне академічний дискурс відноситься до сфери підготовленої аргументації, оскільки навіть у його усній формі, у науковій дискусії, дія фактора спонтанності нейтралізується дією цілої низки інших екстралінгвістичних факторів: професійною підготовкою опонентів, регламентованістю комунікативної ситуації, фіксованістю предмету обговорення. Будучи відображенням раціонально-логічного пізнання світу [7, 34–35], академічний дискурс є втіленням раціональної аргументації. У ньому в найбільшій мірі витримуються максими аргументації. Раціональність в академічному дискурсі проявляється у логічній послідовності викладу, лаконічності, точності (недвозначності та відсутності протиріччя), експліцитності лексико-граматичних зв'язків. У науковому тексті в основі композиційного членування лежить "механізм пріоритетних стратегій" або принцип "пріоритету". Логічна організація змістової частини та послідовність викладу, які визначаються дослідниками наукової комунікації (Н.М. Разінкіною, М.Н. Кожиною) її головними ознаками, є настільки міцними засобами скріплення фрагментів інформації, що домінують над усіма іншими мовними засобами забезпечення зв'язності в тексті. Власне логічна організація матеріалу виявляється важливішою у спробі переконання та аргументації, ніж експліцитно виражені лексико-граматичні зв'язки різних типів. Слід зазначити, що чим більше можливостей формалізованого викладу результатів, тим менша роль мовних засобів, у тому числі і конекторів у викладі матеріалу. Хоч використання логічних конекторів для вираження каузативних зв'язків зустрічається доволі часто:

The pattern varied with the treatment of the 29-mer oligomer before chromatography. Thus, heating this oligonucleotide at 96C for 5 min. resulted in a single HPLC peak, suggestion the conversion of different duplex forms to a single, hairpin. The HPLC profiles thus showed a striking resemblance to the gel pattern... Therefore, if each polymer strand were somehow to be separated from its complement, then it would naturally exist as a series of discrete hairpins [17, 163].

Логічний аспект аргументації проявляється і в тому, що істинність аргументації визначається на логічному рівні, як пошук абсолютної істини, а не визначення істини у межах концептуальних світів опонентів, що спостерігається в інших видах аргументативного дискурсу. В академічному дискурсі використовуються тільки верифіковані, науково-обґрунтовані судження. Доказ істинності того, що повідомляється, стає для аргументатора головною метою, і переважає за своєю значимістю завдання переконати реципієнта.

Точність, адекватність мовного оформлення набувають особливого значення, оскільки варіативність декодування в науковій комунікації в принципі недопустима. Відтак, однією з основних вимог наукового стилю є максимальне або хоча б адекватне розуміння тексту адресантом та реципієнтом. У таких випадках процеси творення та сприйняття тексту якщо не співпадають, то максимально зближуються. Суб'єктивна неузгодженість [5, 19] зводиться до мінімуму.

Раціональний тип аргументації, а також рясність термінології зближують аргументативний дискурс з юридичним дискурсом. Відрізняються вони тим, що на раціональну аргументацію в юридичному дискурсі здатна впливати система цінностей, що домінують у